

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 30.04.2026).
2. Accounting Fraud: Definition, Types, Red Flags and Prevention. SearchInform. URL: <https://searchinform.com/articles/cybersecurity/cyber-threats/fraud/type/financial-fraud/accounting-fraud/> (дата звернення: 30.04.2026).
3. Romney M. B., Steinbart P. J. Accounting Information Systems. 15th ed. Harlow : Pearson Education. 2023. 816 p.

Тарнавська О.О.,
студентка 4-го курсу бакалаврату
Науковий керівник – Черкасова С.О.,
канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ»

Функціонування підприємств незалежно від форми власності об'єктивно передбачає залучення фінансових, технологічних, трудових і матеріальних ресурсів, без яких стабільна господарська діяльність є неможливою. Ресурси, що не є власністю підприємства, потребують завчасного формування резервів – з метою запобігання виробничим простоям та мінімізації операційних ризиків. Сукупність ресурсів, акумульованих для подальшого використання у господарському процесі та забезпечення його безперервності, в управлінській і обліковій практиці прийнято визначати як запаси.

Серед усіх видів запасів особливе місце посідають виробничі запаси, що характеризуються найбільшою питомою вагою та господарською значущістю. Саме вони формують структуру витрат підприємств різних галузей і видів діяльності. Раціональна організація їх обліку та об'єктивна оцінка безпосередньо позначаються як на ключових показниках фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, так і на повноті та достовірності інформації про їхній поточний фінансовий стан.

Слід зазначити, що у сучасній науковій літературі єдиного підходу до трактування категорії «запаси» досі не вироблено. Це пояснюється частим ототожненням зазначеного поняття з його окремими різновидами –

матеріальними ресурсами, товарно-матеріальними цінностями, виробничими запасами, сировиною та матеріалами.

При цьому точне та однозначне визначення понять «запаси» і «виробничі запаси» має безпосередній вплив на якість інформаційного забезпечення виробничих бізнес-процесів підприємства (табл. 1.).

Таблиця 1 – Визначення поняття «виробничі запаси» в науковій літературі (узагальнено за матеріалами [1-8])

Джерело, рік	Визначення поняття «запаси»
Марущак Л.І. 2008 [1]	Виробничі запаси – активи, до складу яких входять сировина та матеріали, напівфабрикати, паливо й енергія власного виробництва, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини й інші матеріали, необхідні для використання у процесі виробництва продукції і не призначені для подальшого продажу
Тичук З.Д. 2009 [2]	Виробничі запаси – предмети праці, які є власністю підприємства, зберігаються на складах, забезпечують виробничий процес лише один раз, змінюють або не змінюють при цьому свою форму та властивості й переносять свою вартість на вартість створеного продукту
Юрчишена Л.В. 2009 [3]	Виробничі запаси – це сукупність сировино-матеріальних ресурсів підприємства, які забезпечують безперервність процесу виробництва і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію протягом одного операційного циклу.
Андрос С.В. 2010 [4]	Виробничі запаси – матеріальні цінності, предмети, що споживаються цілком, повністю переносять свою вартість на новий продукт, змінюються після кожного виробничого циклу, і на які спрямовується праця людини в процесі отримання готового продукту, виконання робіт, надання послуг
Титенко Л.В. 2012 [5]	Виробничі запаси – це матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві, повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію протягом одного операційного циклу, і раціональне управління якими є однією з умов ефективного господарювання
Ганас ЛМ. 2015 [6]	Виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів, які є власністю підприємства та зберігаються у відповідних для цього місцях, ще не використовуються та призначені для подальшого застосування у виробничому процесі, входять у структуру виготовленої продукції або підтримують функціонування процесу виробництва, забезпечуючи його безперервність
Стецюк Н.Є. 2015 [7]	Виробничі запаси – це речові елементи виробництва, що використовуються в якості предметів праці та обігу у виробничому циклі та для інших потреб операційної діяльності, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються у кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту
Бурдейна Л.В. 2015 [8]	Виробничі запаси – це матеріальні цінності придбані (набуті) під підприємством для отримання в майбутньому економічних вигод у процесі використання з перенесенням їх вартості до складу матеріальних витрат

Водночас наявні підходи до розкриття їхнього змісту та економічної сутності суттєво різняться як за способом інтерпретації, так і за рівнем деталізації та повноти охоплення.

Виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є відносно чітко окресленою категорією, щодо економічної природи якої існує значно менше концептуальних розбіжностей порівняно із загальним поняттям запасів. Це зумовлено наявністю розгалуженої нормативно-правової бази, що регламентує порядок визнання, оцінки та відображення даного виду оборотних активів в обліку. Відтак, обліково-аналітичне трактування поняття «виробничі запаси» суттєво відрізняється від його економічного тлумачення, що підкреслює необхідність чіткого розмежування цих підходів.

Таким чином, результати проведеного дослідження, що наведено у табл. 1 свідчать про відсутність єдиного підходу до тлумачення поняття «виробничі запаси», який би одночасно ідентифікував їх як економічну та облікову категорію.

У працях вітчизняних дослідників поняття «виробничі запаси» вживається у різних інтерпретаціях: предмети праці, матеріальні цінності, матеріальні ресурси, ідентифіковані ресурси у формі різновидів запасів, речові елементи виробництва, сировинно-матеріальні ресурси. Попри термінологічну різноманітність, більшість науковців дотримується узгоджених позицій щодо ознак, що характеризують економічну природу виробничих запасів.

Слід зазначити, що категорія «запаси» є предметом розгляду не лише в науковому середовищі. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та їх відображення у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 9 «Запаси» [9]. Відповідно до п. 4 зазначеного стандарту, запаси визначаються як активи, що:

а) утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

б) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

в) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [9].

Визначальною особливістю цього трактування є кваліфікація запасів саме як «активів» підприємства. Схожий підхід закріплено і в МСБО 2 «Запаси», згідно з яким запаси є активами, що: а) утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу; в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг [10].

Для уточнення змісту поняття «виробничі запаси» необхідно також звернутися до чинної нормативної бази з організації бухгалтерського обліку.

Примітно, що НП(С)БО 9 «Запаси» не містить чіткого й однозначного визначення цього поняття для облікових цілей. Натомість План рахунків конкретизує їх склад, визначаючи перелік матеріальних цінностей, що підлягають обліку як виробничі запаси підприємства на рахунках другого класу «Запаси». При цьому рахунки 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 25 «Напівфабрикати» виключені зі складу виробничих запасів і обліковуються окремо. Водночас Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності передбачають включення до статті балансу «Виробничі запаси» вартості МШП, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, придбаних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, що споживаються впродовж звичайного операційного циклу [11].

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел засвідчив відсутність єдиного загальноприйнятого визначення поняття «запаси». Залежно від застосовуваного підходу акценти у трактуванні суттєво різняться: бухгалтерський підхід кваліфікує запаси як активи підприємства, що відображаються у фінансовій звітності; економічний – як предмети праці, що забезпечують виробничий процес; виробничий – як матеріальні ресурси, необхідні для операційної діяльності. Аналогічна термінологічна неузгодженість притаманна і поняттю «виробничі запаси», яке в різних джерелах визначається як предмети праці, матеріальні цінності, матеріальні ресурси, речові елементи виробництва або сировинно-матеріальні ресурси.

Звернення до чинної нормативно-правової бази також не усуває існуючої термінологічної неоднозначності. НП(С)БО 9 «Запаси» не містить чіткого визначення поняття «виробничі запаси», а між Планом рахунків та Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності наявні розбіжності стосовно їхнього складу. Така неузгодженість як у науковій літературі, так і в нормативних документах створює передумови для виникнення облікових помилок і знижує достовірність інформації, що розкривається у фінансовій звітності підприємств.

Список використаних джерел

1. Марущак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 21 с.
2. Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.
3. Юрчишена Л.В. Управління формуванням виробничих запасів підприємств харчової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2009. 22 с.

4. Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2010. 23 с.

5. Титенко Л.В. Облік і аналіз виробничих запасів фармацевтичних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2012. 22 с.

6. Ганас Л.М. Управління виробничими запасами машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 27 с.

7. Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.

8. Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 23 с.

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 “Запаси” : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 року № 246 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 12.05.2026).

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 12.05.2026).

11. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 12.05.2026).